

1921 Rd. - U.B. - Prop. N:o 42.

Grundlagsutskottets betänkande N:o 8 med anledning av regeringens proposition med förslag till särskilda lagar rörande landskapet Åland.

Riksdagen har den 14 sistlidne oktober till grundlagsutskottets handläggning remitterat regeringens proposition n:o 42 med förslag till särskilda lagar rörande landskapet Åland.

Av dessa lagförslag avser det första, vars rubrik är "Lag innehållande särskilda stadganden rörande Ålands befolkning", införande av särskilda tillägg och ändringar i lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920. Ifrågavarande ändringar och tillägg grunda sig på Folkens förbunds råds beslut av den 27 juni 1921, innefattande stadganden rörande Åland, avsedda att förverkligas genom finsk lagstiftning, vilket godtagits av Finlands och Sveriges representanter.

Vid en jämförelse mellan det i regeringens proposition ingående lagförslaget och Folkens förbunds råds beslut har utskottet funnit, att propositionen till alla delar är sakligt överensstämmande med de i förbundsrådets beslut ingående bestämmelserna.

Utskottet erkänner villigt, att Folkens förbunds råd med omsorg berett förslaget och uppenbarligen letts av god vilja att få till stånd en opartisk och rättvis lösning av denna fråga. De i förbundsrådets beslut ingående bestämmelserna lämna dock enligt utskottets uppfattning rum för allvarlig kritik. Bristande förtrogenhet med hos oss rådande åskådningsätt, delvis även med de verkliga förhållandena, har säkerligen i främsta rummet varit anledning till, att ifrågavarande bestämmelser i vissa delar blivit otillfredsställande.

Sålunda skulle enligt dessa bestämmelser för avgörandet av tvister mellan riket och landskapet Åland skapas en främmande instans, vilken vid handläggning av tvistefrågorna icke vore bunden enbart av rättsnormer. Några bestämmelser i lagförslaget hade dessutom icke, för att skänka befolkningen på Åland tillfredsställande garantier, behövt såsom nu skett åsidosätta viktiga allmänna grundsatser i rikets lagstiftning. Såsom exempel må i främsta rummet nämnas de bestämmelser, vilka gälla finska språket användning såsom undervisningsspråk uti de av stat och kommun understödda skolor, särskilt folkskolor på Åland. Dessa bestämmelser avvika från den i landet allmänt rådande och i det allmänna medvetandet rotfästa uppfattningen, att jämväl en liten minoritet bör äga rätt att erhålla undervisningens första grunder på sitt eget språk; genom dessa bestämmelser hava hinder även uppställts för tillämpningen av landets allmänna läropliktslag på Åland. Be-

tänkligt är även det föreslagna stadgandet om lösningsrätt till åländsk fastighet såväl ur den synpunkten, att detsamma måhända medförde skada för invånarna själva på Åland, som ock ur den synpunkten, att det är ovisst, huruvida det föreslagna stadgandet komme att motsvara sitt ändamål.

I det skede, vari ärendets behandling numera befinner sig, har emellertid utskottet icke funnit möjligt att föreslå ändringar uti ifrågavarande bestämmelser. De i föreliggande lagförslag införda stadgandena äro nämligen redan å Finlands vägnar godkända inför Folkens förbunds råd, och vid sådant förhållande kan annat icke ifrågakomma än att de antingen oförändrade godkännas eller avböjas; även införande av ändringar vore liktydigt med ett avböjande av dessa bestämmelser. Godkännas<sup>de</sup>/icke från riksdagens sida, är det uppenbart att hela ärendet fortfarande förblir öppet. Emedan Finland ernått det huvudsakliga syftemål, att suveräniteten över Ålandsöarna tillerkänts Finland, och då Finland gärna, för såvitt det beror på statsmakten, tillförsäkrar och garanterar Ålandsöarnas befolkning bibehållandet av dess svenska språk, dess kultur och lokala sedvänjor, något som riskdagen redan ådagalagt, då den antog lagen om självstyrelse för Åland, bör enligt utskottets mening denna angelägenhet nu utan förnyade och fortsatta förhandlingar bringas till ett slutligt avgörande.

Utskottet förordar förty godkännande av regeringens proposition. De smärre ändringar, som utskottet föreslår, avse endast ~~ett~~ stadkommandet av en större likformighet i uttryckssättet eller en närmare ~~anslutning~~ till ordalydelsen av Folkens förbunds råds beslut (såsom då uttrycket dans les établissements scolaires de l'Etat i 2 § återgivits med orden i statens undervisningsanstalter).

Det i propositionen ingående andra lagförslaget, om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet på Åland, föranleddes av stadgandena i första lagens 5 § och föreslår utskottet jämväl dess antagande med smärre ändringar, huvudsakligen endast av formell natur. Alldenstund de i 2 § ingående orden "samt vilja flere den lösa" äro vilseledande, enär uppenbarligen avsetts, att fastighet kan bliva föremål för inlösen, även om endast en vill lösa den, föreslår utskottet deras uteslutande. Därjämte föreslår utskottet, att i 7 § skulle tilläggas orden "ej heller avvikelse från den göras", för att paragrafen måtte bliva fullt överensstämmande med sista paragrafen i det första lagförslaget.

Vidkommande det tredje lagförslaget har utskottet förenat sig om regeringens uppfattning därutinnan att, sedan Ålandsfrågan, som varit föremål för internationell behandling, sålunda bragts till lösning, det icke vidare är skäl att åtala de personer, som uraktlåtit att fullgöra sina på värnplikten grundade skyldigheter eller genom sin verksamhet i syfte att lösrycka Åland från Finland brutit mot Finlands lagar. I anseende härtill

föreslår utskottet, att även detta lagförslag måtte antagas. Då emellertid rubriken till ifrågavarande lagförslag är mera begränsad än dess innehåll, föreslår utskottet en ändring av rubriken. Likaså föreslår utskottet, att de i lagen ingående två meningarna skulle åtskiljas till två moment, emedan de gälla avsevärt olika saker.

Med stöd av vad ovan anförts, får utskottet vördsamt föreslå,  
att riksdagen måtte antaga följande lagförslag:

L A G

innehållande särskilda stadganden rörande l a n d s k a p e t Ålands befolkning.

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 60 § i lantdagsordningen föreskriver, stadgas härigenom, såsom tillägg till och ändring av lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, som följer:

1 §.

Landshövdingen i landskapet Åland utnämnes av republikens president efter överenskommelse med ordföranden för landstinget. I händelse samförstånd icke ernås, utser presidenten till landshövding en av fem personer, vilka förordats av landstinget och erbjuda erforderliga förutsättningar för att landskapet skall väl förvaltas samt statens säkerhet tillvaratagas.

2 §.

Ålands landsting och kommuner äro icke skyldiga att underhålla eller lämna bidrag till andra skolor än sådana, i vilka undervisningsspråket är svenska.

I statens undervisningsanstalter (utesl.) skall undervisningsspråket vara svenska.

Utan vederbörande kommuns samtycke må ej undervisning i finska meddelas i folkskola, som underhålls eller åtnjuter understöd av staten eller kommun.

3 §.

Finsk medborgare, som inflyttat till landskapet Åland, erhåller kommunal rösträtt och rösträtt vid val till landstinget först efter det han under fem år där haft laga bo och hemvist. Vad här sägs må dock icke tillämpas å den, som tidigare så lång tid i landskapet Åland haft laga bo och hemvist.

4 §.

Landskapet Åland har rätt att för sina behov använda halva inkomsten av grundskatten utöver de inkomster, om vilka stadgas i 21 § av lagen om självstyrelse för Åland.

5 §.

Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, försålts till någon, som icke har laga bo och hemvist inom landskapet, äga landskapet, den kommun,

inom vilken fastigheten är belägen, samt enskild person, som i landskapet Åland har laga bo och hemvist, rätt att inlösa fastigheten till ett pris, vilket, i händelse överenskommelse icke ernås, fastställas av underrätten i enlighet med rådande prisläge.

Närmare bestämmelser om lösningsrättens utövande och om företrädesrätt till lösning meddelas i särskild lag.

6 §.

I händelse av Ålands landsting anföras klagomål eller anmärkningar i anledning av tillämpningen av stadgandena i denna lag, överlämnar republikens regering desamma, med biläggande av egna anmärkningar till Folkens förbunds råd, på det att förbundsrådet må kunna övervaka tillämpningen av sagda stadganden och, om saken till sin natur är av rättslig beskaffenhet, införskaffa utlåtande av permanenta internationella domstolen.

7 §.

Denna lag må icke ändras, förklaras eller upphävas, ej heller må avvikelse från densamma göras annorledes än med Ålands landstings bifall och i den ordning, som om grundlag är stadgat.

---

L A G

om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i l a n d - s k a p e t Åland.

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 60 § lantdagsordningen föreskriver, stadgas härmed som följer:

1 §.

Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, försålts till någon, som icke har laga bo och hemvist inom landskapet, och vilja flere med stöd av 5 § i lagen angående särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning lösa fastigheten, tillkommer, därest icke köparen överenskommer om dess föryttrande åt någon, som i landskapet Åland har laga bo och hemvist, företrädesrätt framom enskild till lösning landskapet och därefter den kommun, inom vilken fastigheten är belägen. Mellan två eller flere enskilda avgör lotten. Landskapets rätt utövas av landskapsnämnden.

2 §.

Den, som önskar lösa fastighet, varom i 1 § är fråga, anmäle därom hos landshövdingen (utesl.) inom en månad från det första uppbudet å köpet meddelades. Landshövdingen åligger att, efter att hava hört köparen, förordna huruvida fastigheten är lösen underkastad.

Har beträffande fastighet bestämts att den är lösen underkastad (utesl.) och har icke ägaren inom en månad från det sådant beslut, som i 1 mom.nämnas, fattats föryttrat fastigheten åt någon, som har i landskapet Åland

laga bo och hemvist, bestämme landshövdingen enligt 1 § vem lösningsrätten skall tillkomma. Då lottnings i dylikt fall blir nödigt, verkställs den av landshövdingen i lantrådets närvaro.

3 §.

Ernås icke överenskommelse om lösens belopp, överlämna den till löning berättigade eller fastighetens ägare frågan till underrätts avgörande; och skall motparten genom stämning beredas tillfälle att bli hörd i saken.

Kostnaderna för sakens behandling vid domstolen skola bestridas av den, som vill lösa, därest ej domstolen finner, att ägaren skäligen bort åtnöjas med den erbjudna lösen och att han förty bör vidkännas kostnaderna eller någon del av dem.

4 §.

Då landsfastighet löses, skall den avträdas den 14 mars, som inträffar närmast efter tre månader från det lösens belopp bestämts. Stadsfastighet skall avträdas den fardag, som inträffar närmast efter två månader från det lösens belopp bestämts. Överenskomma sakägarena om annan överlåtelse, lände det till efterrättelse.

Lösen skall vid förlust av lösningsrätten erläggas senast den dag avträdandet bör äga rum.

Där ej annorlunda överenskommit, tillkommer den, som avträder fastigheten, ersättning av säljaren för vad han utöver lösens belopp kan hava erlagt för fastigheten.

5 §.

Vad i allmän lag är stadgat angående rätt att lösa försåld fastighet äge icke tillämpning i fråga om fastighet, vilken jämlikt 5 § i lagen angående särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning löses.

6 §.

Ändring i domstols och landshövdingens beslut sökes i vanlig ordning.

7 §.

Denna lag må icke ändras, förklaras eller upphävas ej heller avvikelser från den göras annorledes än med Ålands landstings bifall och i den ordning, som om grundlag är stadgat.

---

L A G

därom att åtal mot personer, vilka varit verksamma för Ålands avskiljande från Finland eller underlåtit att infinna sig till uppbyggd på Åland, skall förfalla.

I enlighet med Riksdagens beslut stadgas härigenom som följer:

För handling, som någon härförinnan begått för Ålands avskiljande från

Finland, må åtal icke väckas.

Ej heller må mot personer, hörande till landskapet Ålands befolkning, vilka härförinnan på grund av värnplikt bort infinna sig till uppbåd, men underlåtit detta, åtal väckas.

Emedan lagförslagen äro brådskande och det är av vikt, att de redan vid denna riksdag bliva antagna, får utskottet föreslå,

att förslagen till lag om särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning och om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland behandlas i den ordning, som stadgas i 2 mom. 60 § lantdagsordningen.

Helsingfors, den 14 november 1921.

I ärendets behandling hava deltagit ordföranden Setälä, viceordföranden Ryömä, ledamöterna Alkio, von Born (delvis), Elfving (delvis), Estlander, Koivisto (delvis), Kujala, Lehtokoski (delvis), K.E. Linna (delvis), A. Pesonen (delvis), Pitkänen (delvis), Raearo, Torppa (delvis) och Voionmaa samt delvis suppleanterna Ahlfors, Kokko, O. Korhonen, Pöyhönen, Schauman, Soininen och Suolahti ävensom suppleanterna Pilkka och Ryytänen.

#### RESERVATIONER.

##### I.

Undertecknad har i utskottet haft något svårt att avgöra, i vilken grad dessa lagförslag angående landskapet Åland och dess befolkning äro av den natur, att det blott och bart är fråga om, huruvida bestämmelserna böra ratificeras d.v.s. utan ändringar godtagas eller icke. Då i särskilda delar av dem ingå stadganden, vilka efter noggrann prövning och i överensstämmelse med sakens natur förefalla att vara av den art att de endast kunna giva upphov till konflikter mellan finska staten och landskapet Åland samt inom den i landskapet bosatta befolkningen, anser jag, att åtminstone de viktigaste av dem borde uteslutas, innan dessa bestämmelser för alla tider fastslås.

Jag inskränker mig härvid till att framhålla endast det svåraste missförhållandet, som ingår i tredje momentet 2 § av den första lagen och vars förbud utfärdas mot undervisning i finska språket vid folkskolornas på Åland utan kommunens samtycke, om skolorna underhållas av staten eller kommun. Beträffande tolkningen har inom utskottet förekommit olika meningar därom, huruvida bestämmelsen avser, att vid svenskspråkiga folkskolor undervisning i finska språket icke får meddelas såsom undervisningsämne, el-

ler att finskspråkiga folkskolor alls icke få upprätthållas på Åland. Denna senare tolkning har förefallit att få allmänna understöd.

På detta sätt skulle således i Finland skapas ett område, där finskspråkiga barn helt och hållet komme att stå utanför läropliktslagen, utan folkskoleundervisning på modersmålet. Likaså skulle, samtidigt som genom folkens förbunds beslut den åländska minoritetens rätt beträffande språk och undervisning inom republiken Finlands territorium skulle tryggas, en avvikelse från denna princip göras med avseende å de inom landskapet Åland bosatta finstalande, och dessa göras till föremål för ett fullständigt majoritetsförtryck.

Folkens förbunds beslut kan icke avse en sådan orätthet. Inom landskapet Åland finnas redan nu så många finstalande, vilka där hava hemortsrätt, att den orätt, som skulle drabba dem, omedelbart efter lagens trädande i kraft är ett reellt faktum.

Emedan jag således är av den mening, att i lagen borde införas en sådan saklig ändring, som utan att kränka ålänningarnas rätt dock skulle förbehålla finska staten en klar och obestriddlig rätt att för den finska befolkningen på Åland inrätta och underhålla finska folkskolor, och emedan denna ändring enligt min mening kan ske utan den ringaste kränkning av de utaf folkens förbund uttalande anvisningarna i ärendet, föreslår jag, att ur 3 mom. 2 § i den första lagen måtte uteslutas orden "staten eller", varvid momentet skulle erhålla följande lydelse:

Utan vederbörande kommuns samtycke må ej undervisning i finska meddelas i folkskola, som underhålls eller åtnjuter understöd av kommun.

Frågan om utfärdande av amnesti åt dem, vilka verkat i syfte att lösrycka Åland från Finland, ävensom åt dem, vilka flytt undan värnplikten, förefaller visserligen vid första anblicken höra till de ärenden, vilka borde avgöras i samband med regleringen av själva Ålandsfrågan. Men å andra sidan har situationen beträffande andra hög- och landsförrädare gestaltat sig därhän, att Ålandsförbrytarna knappast kunna behandlas särskilt genom en så vidsträckt amnesti, som den nu föreslagna lagen innehåller. Jag kan nämligen icke iakttaga någon skillnad i sak mellan dem, vilka velat lösrycka Åland från Finland, och de röda upprorsmännen. Likaså är frågan om att undandraga sig värnplikten genom att fly till ett annat rike en sak, som bör särskilt prövas.

I anseende härtill och då genom enskild benådning huvudledarne för den separatistiska rörelsen på Åland redan befriats från ansvar, och något åtal icke ens väckts emot de övriga, föreslår jag,

att lagförslaget om inställande av åtal mot personer, vilka verkat för Ålands avskiljande från Finland eller underlåtit att infinna sig till upp-  
båd på Åland, måtte få förfalla.

Helsingfors, den 14 november 1921.

SANTERI ALKIO.

Om ovanstående reservation förena sig

SIMSON PILKKA.

J.G. RYHÄNEN.

Om ovanstående reservation, för såvitt den angår 3 mom. 2 § i första lagen, företräder sig

ARI PITKÄNEN.

## II.

Då jag icke kunnat i alla avseenden förena mig om Utskottets uttalanden i styckena 4 och 5 å pag. 1 av betänkandet och då dessa icke heller utgöra motivering till något förslag, som av Utskottet framställles, får jag, med hänsyn jämväl till ärendets ömtåliga beskaffenhet, föreslå, att ur betänkandet måtte uteslutas styckena 4 och 5 å pag. 1, samt att betänkandet i sådant avseende måtte till Utskottet återremitteras.

Helsingfors, den 14 november 1921.

ERNST ESTLANDER.

Härom förena sig

ERNST von BORN.

GEORG SCHAUMAN.

---